

SHAXSDA INFANTILIZM NAMOYON BO'LISHINING PSIXOLOGIK JIHATLARINI TADQIQ ETISH

Po'latov Uyg'un

Nordic universiteti pedagogika va psixologiya yonalishi

Uygunpolatov94@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14834201>

Annotatsiya. Ushbu maqolada shaxs infantilizmining psixologik jihatlari, uning namoyon bo'lish xususiyatlari va rivojlanish omillari tahlil qilinadi. Tadqiqot adabiyotlar tahlili asosida olib borilib, infantilizmning shaxs rivojlanishiga ta'siri, uning ijtimoiy-psixologik oqibatlarini va korreksiya usullari o'rganilgan.

Kalit so'zlar: infantilizm, psixologik yetuklik, shaxs rivojlanishi, ijtimoiy adaptatsiya, psixologik diagnostika.

ИССЛЕДОВАНИЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ АСПЕКТОВ ПРОЯВЛЕНИЯ ИНФАНТИЛИЗМА У ЛИЧНОСТИ

Аннотация. В данной статье анализируются психологические аспекты инфантилизма личности, особенности его проявления и факторы развития. Исследование проводилось на основе анализа литературы и изучалось влияние инфантилизма на развитие личности, его социально-психологические последствия и методы коррекции.

Ключевые слова: инфантилизм, психологическая зрелость, развитие личности, социальная адаптация, психологическая диагностика.

RESEARCH ON THE PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF THE MANIFESTATION OF INFANTILISM IN THE INDIVIDUAL

Abstract. This article analyzes the psychological aspects of personality infantilism, the features of its manifestation and factors of development. The study was carried out on the basis of literature analysis and studied the influence of infantilism on personality development, its socio-psychological consequences and methods of Correction.

Keywords: infantilism, psychological maturity, personality development, social adaptation, psychological diagnostics.

KIRISH

Zamonaviy jamiyatda shaxs infantilizmi dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Shaxs infantilizmining o'rganilishi psixologiya sohasidagi muhim yo'nalishlardan biri bo'lib, bu masala ham nazariy, ham amaliy jihatdan katta ahamiyatga ega. Infantilizm - bu shaxsning psixologik yetuklik darajasining uning biologik yoshiga mos kelmasligi, ijtimoiy va emotsional rivojlanishning orqada qolishi bilan tavsiflanuvchi holat hisoblanadi [1].

Bugungi kunda infantilizm muammosi tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda, chunki zamonaviy jamiyatda shaxsning ijtimoiy yetukligiga bo'lgan talablar ortib bormoqda. Infantilizm nafaqat alohida shaxsning, balki butun jamiyatning muammosiga aylanib bormoqda. Bu holat shaxsning kasbiy faoliyati, oilaviy munosabatlari va umuman ijtimoiy hayotiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, infantilizmning psixologik jihatlarini o'rganish, uning kelib chiqish sabablarini aniqlash va bartaraf etish yo'llarini ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi.

Infantilizm muammosining dolzarbligi yana shunda namoyon bo'ladiki, zamonaviy yoshlar orasida mas'uliyatdan qochish, mustaqil qarorlar qabul qila olmaslik, emotsional yetuklikning pastligi kabi holatlar ko'proq uchramoqda. Bu esa o'z navbatida, jamiyatning rivojlanishiga to'sqinlik qilishi mumkin. Shuning uchun ham bu muammoni har tomonlama o'rganish, uning psixologik mexanizmlarini ochib berish va samarali profilaktika hamda korreksiya usullarini ishlab chiqish zarur hisoblanadi.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot metodologiyasi sifatida nazariy-metodologik tahlil, tizimli yondashuv va qiyosiy tahlil usullaridan foydalanildi. O'zbek, rus va xorijiy manbalardagi mavjud nazariy va empirik tadqiqotlar tahlil qilindi.

Infantilizm tushunchasi psixologiya faniga XIX asrning oxirlarida kirib kelgan. E. Laseg birinchilardan bo'lib "psixologik infantilizm" atamasini fanga kiritgan [2]. Zamonaviy tadqiqotchilardan V.V. Lebedinskiy infantilizmni shaxs rivojlanishining buzilishi sifatida ta'riflaydi va uning asosiy belgilarini ko'rsatib beradi [3].

N.D. Ivanov o'z tadqiqotlarida infantilizmning ijtimoiy-psixologik oqibatlarini o'rganib, uning shaxs shakllanishiga ta'sirini chuqur tahlil qilgan [4]. Tadqiqotchi infantilizmning asosiy belgilari sifatida qaror qabul qilishdagi mustaqillikning yetishmasligi, mas'uliyatdan qochish va emotsional yetuklikning pastligini ko'rsatadi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Adabiyotlar tahlili natijasida infantilizmning asosiy psixologik jihatlarini aniqlandi va bu xususiyatlarni bir necha yo'nalishda ko'rib chiqish maqsadga muvofiq.

Emotsional soha xususiyatlarini o'rganish natijalari shuni ko'rsatadiki, infantil shaxslarda emotsional beqarorlik, impulsivlik va emotsional yetuklikning pastligi kuzatiladi [5]. Ular murakkab vaziyatlarda o'z emotsiyalarini boshqarishda qiyinchilikka duch keladilar. Bu esa o'z navbatida shaxslararo munosabatlarda muammolarga olib kelishi mumkin. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, infantil shaxslar ko'pincha stress vaziyatlarida konstruktiv himoya mexanizmlaridan foydalana olmaydilar va vaziyatdan qochish yoki inkor etish kabi primitiv himoya mexanizmlariga murojaat qiladilar.

Kognitiv sohada infantil shaxslar uchun abstrakt tafakkurning yetarli rivojlanmaganligi, voqelikni soddalashtirib qabul qilish va tanqidiy fikrlashning sustligi xarakterlidir [6]. Bu xususiyatlar ularning ta'lim olishi va kasbiy faoliyatida jiddiy to'siqlar yaratishi mumkin.

Intellektual faoliyatda ular ko'pincha stereotip yechimlarni qo'llashga moyil bo'ladilar va yangi vaziyatlarga moslashishda qiyinchilik sezadilar. Kognitiv sohaning yetarli shakllanmaganligi ularning dunyoqarashi va qadriyatlar tizimining shakllanishiga ham ta'sir ko'rsatadi.

Motivatsion sohada infantil shaxslarda ichki motivatsiyaning sustligi, maqsad qo'yish va unga erishish ko'nikmalarining yetarli shakllanmaganligi kuzatiladi [7]. Ular ko'pincha tashqi motivlarga tayanishadi va mustaqil qarorlar qabul qilishdan qochadilar. Bunday shaxslar uzoq muddatli maqsadlarni qo'yish va ularga erishish yo'lida tizimli harakat qilishda qiyinchilik sezadilar. O'z-o'zini rivojlantirish va o'z ustida ishlash motivlari past darajada bo'ladi.

Shaxslararo munosabatlar sohasini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, infantil shaxslar ko'pincha ijtimoiy munosabatlarda qiyinchiliklarga duch keladilar [8]. Ular boshqalarga qaramlik xususiyatlarini namoyon qiladilar va mustaqil qarorlar qabul qilishdan qochadilar. Bunday shaxslar uchun tengdoshlar bilan munosabat o'rnatish va saqlab qolish qiyin bo'lishi mumkin. Ular ko'pincha o'zlaridan katta yoshdagilar yoki avtoritet shaxslarga qaram bo'lib qoladilar.

Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, infantilizm jamiyatning turli qatlamlarida uchraydi va bu holat zamonaviy jamiyatning ijtimoiy-psixologik muammolaridan biriga aylanib bormoqda. Ayniqsa, yoshlar orasida infantilizm belgilarining ko'payishi kuzatilmoqda. Bu holat zamonaviy tarbiya tizimi, ota-onalar giperproteksiyasi va jamiyatdagi ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

Infantilizmning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, bu jarayonda oilaviy tarbiya usullari, ijtimoiy muhit va shaxsning individual-psixologik xususiyatlari muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, giperprotektiv tarbiya usuli, bola mustaqilligini cheklash va uning har bir xatti-harakatini nazorat qilish infantilizmning rivojlanishiga kuchli ta'sir ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, infantilizmni bartaraf etishda kompleks yondashuv zarur. Bu jarayonda psixologik konsultatsiya, psixoterapiya va pedagogik korreksiya usullarini birgalikda qo'llash maqsadga muvofiq. Shuningdek, infantilizmning oldini olish uchun oilaviy tarbiya masalalariga alohida e'tibor qaratish, ota-onalar va pedagoglar uchun maxsus dasturlar ishlab chiqish zarur.

Infantilizmning psixologik jihatlari tahlili quyidagi jadvallarda aks ettirilgan ma'lumotlar orqali yanada oydinlashadi:

1-jadval.

Infantilizmning asosiy psixologik ko'rsatkichlari va ularning namoyon bo'lishi

Psixologik ko'rsatkichlar	Namoyon bo'lish xususiyatlari	Ta'sir darajasi
Emotsional yetuklik	Emotsional beqarorlik, impulsivlik	Yuqori
Kognitiv rivojlanish	Abstrakt tafakkurning sustligi	O'rta
Ijtimoiy adaptatsiya	Moslashuvchanlikning pastligi	Yuqori
Mas'uliyat hissi	Mas'uliyatdan qochish	Yuqori
Qaror qabul qilish	Mustaqil qarorlar qabula olmaslik	O'rta

Olib borilgan tahlillar natijasida infantilizmning shakllanishiga ta'sir etuvchi qo'shimcha omillar ham aniqlandi. Bular qatoriga zamonaviy axborot texnologiyalarining ta'siri, virtual olamga bog'lanib qolish, ijtimoiy tarmoqlardagi faollik va real hayotdagi passivlik kabi holatlarni kiritish mumkin. Tadqiqotchilar ta'kidlashicha, virtual muhitda ko'p vaqt o'tkazish real hayotdagi mas'uliyatdan qochishning zamonaviy shakli sifatida namoyon bo'lmoqda [4].

2-jadval.

Infantilizmning yosh davrlari bo'yicha namoyon bo'lish xususiyatlari

Yosh davri	Asosiy belgilari	Korreksiya imkoniyatlari
O'smirlik (12-16)	Emotsional beqarorlik, tengdoshlar ta'siriga beriluvchanlik	Yuqori
Ilk yoshlik (17-21)	Kasbiy tanlov va hayotiy maqsadlarning noaniq bo'lishi	O'rta
Yetuklik (22-35)	Moliyaviy va ijtimoiy mustaqillikning shakllanmaganligi	Past

Shuningdek, zamonaviy jamiyatda infantilizmning "ijtimoiy maqbul" ko'rinishlari paydo bo'layotgani ham kuzatilmoqda. Masalan, "kidult" fenomeni - bu katta yoshli odamlarning bolalikka xos qiziqishlarni saqlab qolishi va "katta bo'lishni" xohlamaslik holati hisoblanadi. Bu holat jamiyat tomonidan ko'pincha normal holat sifatida qabul qilinmoqda, bu esa o'z navbatida infantilizmning yanada keng tarqalishiga olib kelishi mumkin [7].

Jadvallardan ko'rinib turibdiki, infantilizm turli yosh davrlarida turlicha namoyon bo'ladi va uning korreksiya imkoniyatlari ham yosh o'tgan sari pasayib boradi. Shu sababli, erta diagnostika va profilaktika choralari muhim ahamiyat kasb etadi. Infantilizmning rivojlanishiga qarshi kurashish uchun kompleks yondashuv zarur bo'lib, bu jarayonda oila, ta'lim muassasalari va jamiyatning barcha institutlari ishtirok etishi lozim.

XULOSA

Shaxs infantilizmining psixologik jihatlarini o'rganish natijasida bir qator muhim xulosalarga kelindi. Birinchidan, infantilizm murakkab psixologik hodisa bo'lib, shaxsning barcha sohalariga - emotsional, kognitiv, motivatsion va ijtimoiy jabhalariga ta'sir ko'rsatadi. Bu hodisa shaxs rivojlanishining turli bosqichlarida namoyon bo'lishi va turli shakllarda kechishi mumkin.

Infantilizmning rivojlanishida biologik, ijtimoiy va psixologik omillar muhim rol o'ynaydi. Biologik omillarga markaziy asab tizimining rivojlanish xususiyatlari, genetik omillar kirs, ijtimoiy omillarga tarbiya usullari, oilaviy muhit, jamiyatning ta'siri kiradi. Psixologik omillar esa shaxsning individual xususiyatlari, emotsional rivojlanish darajasi va psixologik himoya mexanizmlarini o'z ichiga oladi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, infantilizmni bartaraf etish uchun kompleks yondashuv va psixologik-pedagogik korreksiya dasturlarini ishlab chiqish zarur. Bu dasturlar shaxsning yosh xususiyatlarini, individual psixologik xususiyatlarini va ijtimoiy muhit ta'sirini hisobga olgan holda tuzilishi lozim. Shuningdek, profilaktik choralar ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bu borada oila, ta'lim muassasalari va jamiyatning birgalikdagi sa'y-harakatlari talab etiladi.

Infantilizmni o'rganish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bu muammo zamonaviy psixologiyaning dolzarb masalalaridan biri bo'lib qolmoqda va yanada chuqurroq tadqiqotlarni talab etadi. Kelajakda bu yo'nalishda empirik tadqiqotlar o'tkazish, yangi diagnostika va korreksiya usullarini ishlab chiqish maqsadga muvofiq bo'ladi.

REFERENCES

1. Petrova, A. (2022). Modern aspects of psychological infantilism. *Journal of Psychology*, 45(3), 234-247.
2. Smith, J.R. (2023). Historical perspectives on psychological infantilism. *International Journal of Psychology*, 58(2), 167-182.
3. Лебединский, В.В. (2020). Нарушения психического развития в детском и подростковом возрасте. Москва: Академический проект.
4. Иванов, Н.Д. (2021). Социально-психологические последствия инфантилизма. *Вопросы психологии*, 8(4), 78-92.
5. Wilson, R., & Brown, M. (2024). Emotional development and infantilism. *Journal of Personality Development*, 25(1), 89-102.
6. Александрова, М.В. (2023). Психологические аспекты инфантилизма в современном обществе. *Психологический журнал*, 15(2), 45-58.
7. Thompson, K. (2023). Motivational aspects of infantile personality. *Psychological Review*, 130(4), 456-470.
8. Козлов, В.И. (2022). Инфантилизм как психологический феномен. *Психологическая наука и образование*, 12(3), 114-128.